

העביר והעידק

יו"ל ע"י מוסדות קוסון בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

בס"ד • פרשת נח - לך לך תשפ"ג

גליון מס' 82 • שנה ג'

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

פרשת נח

נח איש צדיק תמים היה בדורותיו. למה כתב איש, פשיטא, וי"ל ע"ד שכתבתי בפ' מקץ עה"פ הנאמר ביוסף [בראשית מא לח], הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו, מאי 'כזה', אך כזה שהוא גם איש בין אנשים וגם רוח אלקים בו, כזה לא נמצא. והכא נמי זה שבחו של נח שהיה איש וגם צדיק תמים כמו"ש במדרש נוח לעליונים ונוח לתחתונים.

צדיק תמים היה בדורותיו. מה נפקא לן מדורותיו, הול"ל נח איש צדיק תמים היה ותו לא, וי"ל בדורותיו הכונה על בניו המה דורותיו שהעמיד, גדלם בדרך ה' וכמו שפי' הרד"ק וז"ל הרגיל את בניו לסור מדרכי הרשעים ולעבוד את ה' ולדבקה בו ע"כ. וז"ש צדיק תמים היה בדורותיו היינו בבניו, כשרים היו.

את שם את הם ואת יפת. למה הפסיק הכתוב כאן וכן לעיל פ' בראשית בתיבת 'את' ולא כללם יחד שם הם ויפת, וי"ל משום שלא מנאם הכתוב כסדר שנתיים אלא לפי מעלתם ובגמ' [סנהדרין סט:] שנינו שהוא כסדר חכמתם, וכ"כ הרמב"ן ושאר מפרשים, ואילו היו נכתבים כאחד היה משמע שהוא לפי סדר שנתיים מהגדול אל הקטן.

צדיק תמים היה בדורותיו. בספר תו"ת [אות ט"ו] כתב דמסדר התפלה למוסף דר"ה כפי הנראה הכריע כמ"ד בדורותיו לגנאי, שכן כתב שם וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים בהביאן את מי המבול לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם על כן זכרנו בא לפניך, והלשון 'על כן' אינו מבואר על מה סובב ונמשך, אמנם אם מכוין להדרשא בדורותיו לגנאי יתפרש הלשון והענין, שנח בזכות עצמו לא היה כדאי להפקד בדבר ישועה, ורק כשזכר הקב"ה מעשיהם הרעים של אנשי דורו זכר אותו לטובה שלעומתם היה צדיק, ומוסב לפי"ז הלשון על כן אל הלשון מפני רוע מעלליהם ע"כ. והנה פירוש זה הוא מפורש בדברי אבודרהם בסדר זכרונות לר"ה וז"ל, וזהו מפני רוע מעלליהם שהיו משחיתים את דרכם על הארץ על שהיה נח צדיק ביניהם בא זכרוננו לפניך וכו' ע"כ.

וצקללה"ה אבד"ק צאנו בהאושפיזא של יצחק, לדייק על הפסוק דכתיב ששאלה רבקה לאליעזר מי האיש הלזה ההולך בשדה לקראתינו, שהיה צריך לכתוב מי זה האיש הבא לקראתינו, והולך משמע שהולך למקום אחר ולא להבא לקראתו, ופירש אדמו"ר הקדוש זצ"ל, דהנה נודע דיצחק אע"ה הוא מדת גבורה שהוא מדת הדין דינא קשיא, ורבקה שהיתה בת בתואל היתה ג"כ מדתה מדת הדין דינא רפיא, והחילוק מן דינא קשיא לדינא רפיא הוא, שדינא קשיא לוקחים עליהם כל מדת הדין למען לכל שאר בני תבל תתנהג ברחמים, כדרך הצדיקים הקדושים שלקחו עליהם כל מדת הדין כנודע ממה שפירשו על אך טוב לישראל וכו' [תהלים עג א] אימתי טוב לישראל אלקים לברי לבב, אם הברי לבב מקבלים על עצמם כל מדת הדין. ודינא רפיא לא כן הוא רק שלוקחים להם מדת הדין ומעוררים הדין על כל באי תבל, וזאת היתה מדת רבקה טרם באה ליצחק. ולזאת שאלה רבקה לאליעזר מי האיש הלזה ההולך ג"כ במדה שלי היינו מדת הדין, אבל לקראתינו כנגדי הפך ממדתי שהוא מקבל כל הדין על עצמו ואני לא כן עמדי שאני מעורר דין על אחרים, ע"ז השיב אליעזר הוא אדוני אשר מדתו גדולה כי הוא סובל הדין עבור כל העולם למען ידונו ברחמים, וכמו שמצינו ביצחק אע"ה שלעתידי יאמר להקב"ה פלגא עלי ופלגא עלך ואם תמצוי לומר כולם עלי הא קריבית נפשי קמך וכו' [שבת פט:] עכ"ד.

ולפי"ז יש לבאר מ"ש את האלקים התהלך, כלומר הלך עם מדת הדין ולא לקח על עצמו את הדינים לבטלם מכל העולם, ולכן בא המבול והחריב את העולם, ולכן המעיטו חז"ל בחשיבותו על שלא התפלל על בני דורו ולא נהג במדת יצחק אבינו.

ותשחת הארץ לפני האלקים. רש"י פירש ותשחת לשון ערוה וע"ז, חמס זה גזל, ואילו שפיכות דמים לא הזכיר כלל, אבל במדרש [ב"ר פל"א ו'] איתא ג' עבירות מלבד גזל וז"ל, ד"א כי מלאה הארץ חמס, חמס זה ע"ז דכתיב כי מלאו את הארץ חמס [יחזקאל ח יז], חמס זה גלוי עריות חמסי ושאריו על בבל [ירמיה נא לה], חמס זה שפיכות דמים מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם [ויאל ד יט], חמס כמשמעו ע"כ. ולפי"ז

את האלקים התהלך נח. מה הליכה היא זו להיכן הלך, יש לפרש הליכה לשון עמל בתורה, כמו"ש בפ' אם בחוקותי תלכו [ויקרא כו ג] פירש"י תלכו שתהיו עמלים בתורה, ונח למד תורה כמו שפירש"י עה"פ מכל הבהמה הטהורה וכו' למדנו שלמד נח תורה. נח עמל בתורה וכך דבק באלקיו.

את האלהים התהלך נח. צ"ב לשון את האלקים, את הוא לשון צותא וחייבו, וכי היאך אפשר להתהלך עמו כביכול, וי"ל עפימ"ש הגה"צ מ"ה מנחם ווייס זצ"ל דומ"ץ מונקאטש בספר **עמודי אש לבית יוסף** פ' ויצא עה"פ שנאמר בפ' וירא [בראשית כד סג] וירא והנה גמלים באים, וז"ל, שמעתי מפיו דודי אדמו"ר הגאון הקדוש צדיק נסתר מרן אהרן הלבשרטאם

מצינו כאן ד' עבירות, וי"ל רמז, ד' פעמים כתיב כאן לשון השחתה, ותשחת הארץ, והנה נשחתה, כי השחית כל בשר, והנני משחיתים את הארץ, כנגד ד' חטאים אלו.

בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. פירש"י ולא נאמר צדיק תמים מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו. ובאמת יש להתבונן למה אין אומרים כולו בפניו בעין יפה לשבח את לבו מה טעם בקמצנות זו. בגמ' [עירובין יח:] פירש"י משום שנראה כמחניף, ואולי י"ל טעם אחר עפ"י המוסר על זקנו בעל מראה יחזקאל זיע"א (וכן שמעתי על עוד מגדולי ישראל) שהיה קורא בקול באגרות שנשלחו אליו את התארים הגדולים ששיבחוהו וכו', ואמר כי עי"ז בא להרהור תשובה על שעדיין לא זכה להגיע למה שכותבים עליו ע"כ. נמצא לפי זה שכשאומרים לו לאדם הגון כל שבחו בפניו נגרם לו צער כי ידע איניש בנפשיה שעדיין לא הגיע לכל זה, וכאילו גחלים אתה חותה על ראשו ולמה יצער, ולפיכך אומרים לו לאדם רק מקצת שבחו בפניו.

וישאר אך נח. נח היה עניו כמו"ש בגמ' [ע"ז ו.] צדיק תמים, תמים בדרכיו צדיק במעשיו פירש"י תמים בדרכיו עניו ושפל רוח. והנה אחר המבול כשניצל הוא ובני ביתו, לכאורה היה עלול לבא לידי גאווה ורמות רוח בזה שהוא יחיד בעולם שהצילו ה"ת מהמבול, אך הוא נשאר בענותותו, וזהו וישאר אך נח אך לשון מיעוט וענוה.

ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפייה. בזמור לש"ק יום שבתון וכו' יונה מצאה בו מנוח, פירושו שיונה מצאה את עלה הזית בשבת, ולא נמצא לזה מקור בדברי חז"ל, י"ל רמז והנה עלה זית טרף בפייה ז"ת טרף עולה בגימ' שב"ת עה"א והכולל.

כי יצר לב האדם רע מנעוריו. היינו מנעוריו של היצר ומתחילתו כבר הוא רע ומסית לרע, כי מתחילה כחוט וכו' כדאיתא במדרש [ב"ר פכ"ו ו'] אמר ר' עקיבא בתחילה דומה לחוט של עכביש ולבסוף נעשה כקלע הזו של ספינה הה"ד הוי מושכי העון בחבלי השוא וכבות העגלה חטאה, א"ר יצחק בתחילה הוא נעשה אורח ואח"כ הוא נעשה בעל הבית.

עוד י"ל, רע מנעוריו, בירושלמי [ברכות פ"ג ה"ה] א"ר יודן מנעוריו חסר כתיב. י"ל פירושו היצר הוא רע יותר מנעוריו, כלומר פעמים היצר גדול מן הנער כפי שנותניו.

עוד כל ימי הארץ וכו' וקר וחם וגו'. וקר וחם טעמו קדמא ואזלא, י"ל רמז למ"ש בגמ' [ב"מ קז:] הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר [משלי כב ה] צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם. פ"י שאדם יקדים וירחק עצמו מאלו כדי שלא יבא לידי צינה וחמימות, וז"ש קדמא ואזלא.

פרשת לך לך

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך וגו' פירש"י להנאתך ולטובתך. מקשים הרי זהו אחד מעשרה נסיונות שנתנסה אברהם, ואם הליכה זו היא לטובתו והנאתו מה נסיון הוא זה. וי"ל הכונה היתה ללמדו פרק באמונת ה' והיא שיתן אל לבו שכל מה שיגזור עליו ה"ת גלות ורעב ומסירות נפש כל הבא עליו אינו אלא לטובתו והנאתו, וזה הלימוד הוא הנסיון הגדול ביותר.

ואגדלה שמך והיה ברכה. ידוע מה שפירשו בספיה"ק על מ"ש במדרש ואגדלה שמך זה שאומרים אלקי יעקב, היינו ע"פ דאיתא שמות האבות אברהם יצחק יעקב הם מספר י"ג אותיות כמנין אח"ד, וכן שמות האמהות שרה רבקה רחל לאה הם בכלל מספר י"ג אותיות כמנין אח"ד וביחד כ"ו כמספר שם הוי"ה ב"ה, אבל אם יעקב קרוי ישראל הם ה' אותיות

ובכלל היה עולה י"ד אותיות, ובהכרח היה צריך לקצר ולקרוא לאברהם אברם כדי להשוות מספר השם כ"ו במכוון, וז"ש ואגדלה שמך דייקא שיהיה שמך אברהם ולא אברם וע"כ זהו שאומרים אלקי יעקב דייקא, ולא אלקי ישראל. ובזה פירשו את הכתוב [תהלים קד א] לולי הו"ה שהיה לנו יאמר נא ישראל, פ"י לולי שהיתה כונה להשלים מספר הו"ה, היו אומרים אלקי ישראל ע"כ. כל זה נרמז כאן והי"ה ברכה, היינו ברכת אבות שבשמונה עשרה שיעלו אותיות האבות והאמהות למנין והי"ה.

ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך. ואברכך פירש"י בממון. הנה שאר הברכות מפורשות בדבר ה' ואעשך לגוי גדול זה בניס, וכן ואגדלה שמך זה שם, אבל ממון לא נזכר אפי' ברמז רק כך פירשו חז"ל שהכונה ברכת ממון, והא מנא להו, י"ל הטעם כמו"ש חז"ל [תענית ח:] אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמך ע"כ לא נתפרש ברכת הממון בגילוי אלא ברמז נסתר.

ואת כל רכושך אשר רכשתי. צ"ב למה הוצרך לקחת עמו את כל הרכוש קניני עוה"ז משא כבד מאד. וי"ל כי שם טמונים ניצוה"ק השייכים לשורש נשמתו כמו"ש האר"ז [לקוטי תורה וישלח] ויותר יעקב לבדו אר"ז שחזר על פנים קטנים, דהמזונות ששולח הקב"ה לצדיק ההוא הוא לקיים כל הגוף וכל התלויים בו ולכן הצדיקים חביבים עליהם ממונם, כי להיות שהוא נשפע מלמעלה אין ראוי שימאס בו כי אם לא היה צורך לו לא היה נותן לו הקב"ה, ולכן חזר על הפנים קטנים עכ"ד. ובזה יש להבין מ"ש חז"ל צדיקים ממונם חביב עליהם יותר ממונם [חולין צא:], כי הרכוש הוא ענין הנשמה והוא במעלה יותר מן הגוף, ולפי"ז מובן שאברהם אבינו לא רצה לוותר על שום פרט מרכושו ולקחו עמו לא"י.

ואת הנפש אשר עשו בחרן. פירש"י שהכניסין תחת כנפי השכינה ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו. צ"ב מה ראה לקחת עמו את כל אלו הגרים, אדרבה ישארו בחרן ויקראו שם בשם ד', וי"ל אברהם ידע שאנשי ארץ כנען הם כופרים והוא רצה לדור בסביבת מאמינים בד' אלקי עולם ולא בין כופרים, לכן הביא את הגרים עמו במחיצתו לארץ כנען.

ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם. פירש"י ויעבר אברם בארץ נכנס לתוכה. תמוה פשיטא הלא מקרא מלא הוא, וי"ל הכונה 'בארץ' היינו לתוכה לפנימיות שורש מחצב ארץ ישראל בעליונים, ושם ראה ברוה"ק כל מה שעתידיים בניו לפעול בארץ וכן שעתידיים בני יעקב לבא להלחם בשכם, כפירש"י להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם.

ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם. פירש"י להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם, וכתב עליו הרמב"ן ונכון הוא. צ"ב לכאורה לא נתברר מנא ליה לרש"י כי זה אינו מדברי חז"ל, והרא"מ פ' דאל"כ מקום שכם למה לי, נראה כונתו דמאחר שכתוב בהמשך עד אלון מורה למה הוצרך להזכיר מקום שכם. וי"ל אולי דדייק מתיבת 'מקום' דהו"ל עד שכם מאי מקום שכם, לכן פ' דהכונה על מקומו של עולם והיינו מקום שכם התפלל שהמקום יהיה בעזרם של בני יעקב בשכם, אבל רבינו האע"ז פירש, גם זה המקום שכם, משה קראו כן כי שכם לא היה בימי אברהם ע"כ, פ"י דהיה זה המקום שנבנה עליו אחרי כן שכם.

וירא ד' אל אברהם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ויבן שם מזבח לד' הנראה אליו. פירש"י על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל. צ"ב היכן רמזיא שעל ב' בשרות אלו בנה מזבח, לכאורה מפורש בכתוב ויבן מזבח לד' הנראה אליו כלומר על הראות השכינה אליו בנה את המזבח. וי"ל הנה איתא בזוה"ק [ח"א צ']

ע"א] מי שאין לו בנים אינו רואה פני השכינה, ועוד אמרו חז"ל [תנבות קי:] שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים, הרי ב' דברים המונעים ראית פני השכינה, והנה בשעה שהובטח אברהם אבינו בבשורת הזרע ובשורת ארץ ישראל הרי הוסרו שתי המניעות ומכאן והלאה יזכה להתגלות השכינה, על זאת בנה עתה מזבח, וז"ש ויבן שם מזבח לד' הנראה אליו.

ויש אהלה בית אל. פירש"י אהלה כתיב בתחילה נטע את אהל אשתו וכו'. הקשו בדעת זקנים מבעה"ת וא"ת ויתגל בתוך אהלה דנח [בראשית ט כא] מאי דרשית ביה ע"כ. ויש לישב דגם שם אירע לו מקרה זה באהל אשתו כדאיתא במדרש פ' נח [ב"ר פל"ו ד'] ויתגל בתוך אהלה, בתוך אהלה של אשתו עי"ש.

הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. כלל הוא דתיבת הנה מורה על דבר חידוש ולכן דרשו חז"ל בגמ' [ב"ב טז:] דעד עתה לא ידע דאפילו בדידיה לא אסתכל, אך רש"י פירש דבר אחר מנהג העולם שע"י טורח הדרך אדם מתבזה וזאת עמדה בפייה. וי"ל להוסיף עוד דכשירד אברהם למצרים היה בן שבעים וחמש כמבואר בסדר עולם, א"כ היתה שרה בת ס"ה, וזה דבר חידוש שעדיין עמדה בפייה בזקנתה, וזה כגירסת הראשונים במדרש ב' חיי שרה, מאה שנה ועשרים שנה וכו' בת ק' כבת כ' ליופי, וזה היה דבר פלא בעיניו.

והיה כי יראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יחיו. תמוה היאך היה חושש שיהרג והלא כתיב לעיל [יב ז] לזרעך אתן את הארץ הזאת הרי שהובטח בזרע ובמתנת ארץ ישראל. ועוד מאי ואותך יחיו וכי המצרי ממית או מחיה. וי"ל הנה מצרים כולה כשפים, כדאיתא בגמ' [קידושין מט:] עשרה קבים כשפים ירדו לעולם תשעה נטלה מצרים, וכמו שפרש"י [שמות ז כב] עה"פ ויחוק לב פרעה לומר תבן אתם מכניסין לעפריים עיר שכולה תבן, אף אתם מביאין מכשפות למצרים שכולה כשפים. ולפי"ז יש לפרש אברהם היה ירא שהמצרים יהרגו אותם לשעה ע"י מעשי כשפים, ואח"כ יחזרו ויבטלו את הכישוף משרה בלבד ויחיו אותה כדי להתעלל בה ואחר שימלאו תאוות יחיו גם אותו ויגרשו אותם מארצם, וז"ש והרגו אותי ואותך יחיו.

הלא כל הארץ לפניך הפר נא מעלי. כל ענין לוט תמוה, מתחילה בצאתם מחור היה קרוב לאברהם והלך עמו לכל מסעיו לכנען ולמצרים, ולבסוף נתהפך הדבר והפרידו אברהם מעליו. וי"ל הנה לוט הוא ענין יצה"ר כמבואר בזוה"ק בפרשת [ח"א פ' ע"ב] מה כתיב ויהי ריב וכו' ואינו סיען ומנהיגין דיצר הרע וכו' עי"ש. וא"כ צריך להבין למה בתחילה היתה התחברות וחובה ביניהם בתחילה מאי קא סבר וכו'. וי"ל עפ"י הנודע שפ"י הבעש"ט בגמ' [שבת עה.] שוחט משום מאי חייב רב אמר משום צובע, ובתוס' שם [ד"ה שוחט] דאשוחט דעלמא קאי, וביאר שהכוונה על יצה"ר שהוא מלאך המות שוחט דעלמא, ושואל משום מאי מחייב ביום הדין לעתיד לבא כמבואר בגמ' [סוכה נג.] לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים, והלא לכך נוצר להחטיא בני אדם, ומשני משום צובע היינו שהוא לא נברא אלא לפתות את האדם ולהסיתו שיעשה נגד רצון ה' ולא לצבוע ולרמות על עבירה שהיא מצוה (הובא בספר אורח לחיים בפרשת ד"ה הפרד).

ולפי"ז יש לפרש כאן רועיו של לוט טענו שהארץ נתנה לאברהם ולו אין יורש ולוט יורשו ואין זה גזל, הנה לוט הוא המדבר מתוך גרונו של רועיו וכרגע נתהפך להיות תלמיד חכם ומורה הוראה בדיני ירושה, אז גמל אברהם בדעתו להפרד ממנו, באשר כל זמן שהיה צ"ר עם הארץ יוכלו להתנגד לו ולאטום אזני משמוע ל, אבל אם כת"ל נדמה לו וצובע עבירת גזל במצות ירושת א"י אז אין לו מקום בסמיכות לאברהם.

תורת של אבות

דברי תורה מבוטאים הקדושים זיע"א

פרשת לך לך

לך לך מאריך וגו'. הנה מה שנצטוו אברהם אבינו ללכת ממולדתו ומבית אביו י"ל שהוא ענין קבלת גלות על עצמו, וכענין שהיו הרבה צדיקים קודם שנעשו מנהיגי ישראל מתהלכים בגלות כדרך ארצי פרחי בעיירות וכפרים, והטעם י"ל כדי שירגישו בעצמם את מרירות לבם של אותם דלים ואביונים, ובפרט אברהם אבינו שהיה מוכן להיות עמוד גמילות חסדים ומכניס אורחים היה נצרך להיות בעצמו בבחי' אורח נטה ללון ועי"ז נעשה לבו רחום וחונן לכל בריה. (תפוחי חיים)

ואברהם כבר מאריך במקנה וכו' וילך למסעיו וכו'. ודרשו חז"ל [ב"ר פמ"א ג'] בחזרתו פרע הקפותיו, יש להתבונן בדבריהם למה אמרו לשון הקפותיו ולא חובותיו או הלוואותיו, ונ"ל עפ"מ"ש כמה פעמים שע"י המצוה שהאדם עושה כתיקונה עפ"י הגבול שגבלה התורה מדותיה וקצבותיה של המצוה, על ידי זה מתקנים ומאירים אור הפנימי של הנשמה, ועל ידי הדברים הנוספים דקדוקי המצוה מוביל גבול על ידי זה מאירים האור מקיף של הנשמה (כי כל נשמה יש בה מקיף ופנימי כמו"ש כמה פעמים), והנה לפי הדברים הנ"ל הנה עד היום לא היה לאברהם גדולת עוה"ז מקנה וכסף זהו, והן היום שנתגדל במצרים בעושר הנה לכל יחשבו בני דורו שכל פעולת התורה והמצוה הוא רק לקבל שכר בעולם הזה, הנה בחזרתו פרע הקפותיו, גילה לעין כל אורות המקיפים שיש לו (פרע לשון גילוי כמו ופרע את ראש האשה [במדבר יח]) על שעושה כל מצות התורה בחומרות דברים נוספים ובמילי דחסידי, ממילא מקבל שכר גם בעולם הזה. (בני יששכר סיון מאמר ה אות כח)

ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט. פירש"י ז"ל לפי שהיו רועיו של לוט רשעים כו' עיי"ש, לכאורה מי הכריחו לרש"י ז"ל להביא המדרש, הלא טעם הריב מפורש בקרא ולא נשא אותם הארץ וגו'. אמנם הוקשה לרש"י ז"ל דאי משום הא מסתמא המתחילים בריב היו הרועים של לוט ולא רועי אברהם כדקיי"ל מושל מקשיב כו' [מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים (משלי כ"ט)] וא"כ הי' צריך לכתוב ויהי ריב בין רועי מקנה לוט ובין רועי מקנה אברהם, ומדכתיב בהיפך ש"מ שרועי אברהם התחילו הריב, אע"כ מטעם שהביא רש"י בשם המדרש שהיו רועי לוט רשעים ולזה התחילו רועי אברהם לריב עמהם ודוק.

מלאכי השרת מה לילוד אשה בינינו תנה הודך על השמים והחזיר להם משה תשובה כלום יצ"ר יש ביניכם וכו' עיי"ש, כלומר מלאכי השרת היו סבורים שאין ראוי לילוד אשה להיות מצוי בשמים ולהשיג קדושת התורה ומה עוד להורידה לארץ השפלה לתתה לבני אנוש קרוצי חומר, וע"ז השיב להם משה אדרבה גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת כי למלאכים אין יצ"ר ומאי רבותיהו שכולם

דרוש לפר' לך לך מרבני בעל האור מלא זיע"א

וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחור. ויש לדיוק מה נפקא לן אל הספור שבכאן מנין השנים של אברהם. אמנם יפורש לדרכי עבודה, עפ"מ"ש שכ' אאמור"ז ז"ל בספרו בני שלשים בפר' תולדות בפר' ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי, לכאורה הוה ליה למימר לא אדע ומהו לא ידעתי לשון עבר. ויבואר ע"פ אמרם ז"ל (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצ"ר אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה, אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קרי"ש, אם נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה שנאמר ודמו סלה, והקושיא מפורסמת דאם עסק התורה וקרי"ש אינן פעולות בטוחות לנצח בהם היצ"ר כאמרם ז"ל אם לאו ואם לאו ורק זכירת יום המיתה היא המובחרת לנצחו כי בזה לא אמרו ואם לאו כי בודאי ינוצח, א"כ למה יכניס עצמו בספק, יזכיר לו תיכף יום ההוא וינצחנהו. ולענ"ד נראה לתרץ עפ"י הנאמר (תהלים ק ב) עבדו את ה' בשמחה, וכבר האריכו כל ספרי היראה לספר בגנות העצבות, א"כ בזוכרו היום ההוא בודאי יעצב, לכן מעיקרא יעסוק בתורה כי פקודי ה' ישרים משמחי לב (תהלים ט ט), ואה לאו יקרא קרי"ש כמבואר בזהוה פתח רל"ו ע"ב פתח ר"ש ואמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ע' ברברא ד' אוף הכי וסימנא דא עד וכו' אשתארו אתון ש"ס וכו' אתון אחרונין אשתארו א"ח וכו', אשכחנא בספרא דרב המנונא סבא כל מאן דמייחד יחודא דא בכל יומא חדוה זמיתא ל' מלעילא מרזא דאתון אלין ש"ס מהאי סטרא א"ח מהאי סטרא וכו' וסימן אשמ"ח דכתיב (תהלים קד לד) אנכי אשמח בה'. והרי מבואר בלשון הזהוה אשך ק"ש מורה על שמחה, ואם לאו בשביל ההכרח יזכיר לו יום המיתה ואף אם יהיה עצב בכ"ז עכ"פ ינצח היצ"ר. והנה שם יצחק מורה על שמחה כפירוש רש"י ז"ל בשם התרגום בפסוק (בראשית יז יז) ויפול אברהם על פניו ויצחק וחדו, וזה שאמר לבנו הנה נא זקנתי ובודאי היה לי מלחמת היצר מנוערי ועד עתה וכו' לא ידעתי (בשום פעם) יום מותי כי כבר נפטר והלך לו היצ"ר בעסק התורה או בקרי"ש המשמחים לב כשמי המורה על שמחה ודוק, עכ"ל אאמור"ז ודפח"ח ושי"י. ועל זה הדרך יפורש כאן, וילך אברהם, אברהם הי' בבחי' הולך בעבודת ה' כאשר דבר אליו ה' לעשות רצון הבורה, אמנם וילך אתו לוט זה היצ"ר (כמש"כ בנוע"א) שרצה לעכבו בכל פעם מן העבודה, אולם ואברהם התחכם עליו והיתה פעולתו ע"י בן חמש שנים, זה חמשה חומשי תורה, ושבעים שנה, זה ע' רבתי דשמ"ע דק"ש, ועם שני אלה היינו למוד ועסק התורה וקריאת שמע, בצאתו מחור, יצא מהחורון אף של היצ"ר שנפטר והלך לו ולא הוצרך להזכיר ביום המיתה, והבן.

קדושים ועושים רצון ד' בלא חטא אבל ילוד אשה שיש בו יצ"ר והוא כובשו ומעלה כל מעשיו החמריים לשם שמים ומשלים עצמו עד שמגיע למדרגה כזאת הוא יותר חשוב מכס. וזה נרמז במסורה הנ"ל אם בזמן ואתם פרו ורבו לא תכונו לשם תאוה אלא גם אז ואתם הדבקים בד' אלקיכם אז ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש כי כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה. (אשכנז אברהם)

פרשת נח

אלה תולדות נח נח. כתב רש"י ז"ל ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. ויש לדקדק מה מעשים טובים נרמז בזה, ועוד כפל הפסוק נח נח, וגם היה לכתוב את האלה"ם התהלך והיה נרמז דרשת רש"י ז"ל, ונח השלישי מיותר. ונראה שבא לרמוז בשמו ג"כ מדתו של זה הצדיק מה שמבואר במשנה פ"ג דאבות [מ"י] במאמר ר' חנינא בן דוסא כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכו'. וזה נח איש צדיק בדורותיו, שהיה נח ל"ל הדורות, ואז בודאי את האלה"ם התהלך נח שהיה בודאי נח למקום, וזהו פשוט. (בית ישראל - זידיטשוב)

צדיק תמים היה בדורותיו.

נח היו רעים וחטאים בכל כחם ואפי' שהיה אדם נח מפני המבול לא שמעו לו כי היו שקועים בגזל וחמס עד כדי אבדון, ומהו לקח לו נח דרך בעבודת ד' להיות צדיק תמים מתוך מס"י, נכמו"ש בשם הבעש"ט הק' עה"פ מאויבי תחכמי מצותיך וז"ש צדיק תמים היה בדורותיו כלומר ע"י דורותיו הרשעים נעשה הוא צדיק תמים. (תפוחי חיים)

כי מלאה הארץ חמס.

נחתם דינם אלא על הגזל. נ"ל הרמז בזה עפ"י"מ שכתבו בספה"ק שענין תיבת נח הוא שבא לתקן חטא אדה"ר ולהחליש כח הס"מ ונח"ש, ע"כ היתה התיבה ש' אמות אורך כנגד אות ש' של נח"ש, נ' אמה רוחב כנגד נ' של נח"ש, ל' גובה כנגד ל' של סמא"ל, ואל אמה תכלנה מלמעלה כנגד א' של סמא"ל, נשארו אות ה' של נח"ש ואותיות ס"מ בלתי מתוקנים שהם אתון חמ"ס, וע"ז היתה הגזירה, ע"כ. וזהו כונת רש"י ז"ל ק' כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס, לא נתתם דינם אלא על הגזל, שזהו חמ"ס אותיות שלא נתקנו, ועל זה נחתם גזר דינם. (בני שלשים)

ואתם פרו ורבו וגו' במסורה ג"פ ואתם, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, ואתם הדבקים בד' אלקיכם, ואתם פרו ורבו. יש לרמוז, דהנה ידוע שהקב"ה סיבב יצירת האדם ע"י אשה ויצ"ר כדי לטהר ולצרף את הארציות ולהעלותם בתיקונם לשם שמים, וכמ"ש בשם הה"ק מקצק ז"ע בביאור הכתוב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, היינו שהשמים קדושים בעצמותם ואינם צריכים לעליה אבל והארץ נתן לבני אדם שהם יעלו ויתקנו לה', ולכן אסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה כי כל הנהא צריכים להעלות לש"ש ולהפוך החול לקודש. וזהו יש להבין דברי חז"ל (שבת פח) בשעה שעלה משרע"ה לקבל את התורה טענו

מכתבים למערכת

לכבוד מערכת הצבי והצדק הע"י

בגיליון האחרון לפר' בראשית הבאתם בד"ת מכ"ק אדמו"ר שליט"א מה שפירש הפסוק ויתהלך חנוך את האלקים עפ"י מ"ש באמרי יוסף שחנוך היה פוסל מדרגותיו ועבודתו הקודמת 'והיה קל בדעתו להרשיע' את המדרגה הקודמת ולפסלה, עד שלקח אותו אלקים משום שהגיע למדרגה שלא היה ראוי עוד לפסול עבודתו וכו' ודפח"ח.

וראיני לנכון להוסיף מה שכתב זקה"ק רבי שמואל יעקב ראטה זצ"ל [ש"ב של כ"ק אדמו"ר שליט"א] בספרו דברי שיר לפר' וילך שמבאר שם הפסוק (דברים לב ב) ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וגו'. והיינו שמשה רבינו היה תמיד בבחינת הולך ופוסל מדרגתו הקודמת והיה יוצא מדרגה אחת ועלה ובא למדרגה גבוהה יותר עד שהגיע למדרגה כזו שלא היה יכול עוד לפסול הראשונים. וזה מה שאמר 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא' וכמרומו בלשון רש"י 'איני רשאי' דהיינו ששוב לא ניתנה רשות לזה. ולכן עליו להסתלק מן העולם עכ"ד.

ובספרו שיר חדש (פר' בהעלותך) פירש בזה מדרגתו של אהרן הכהן ע"ה ששבחו הכתוב 'מלמד שלא שינה' דהיינו שלא פסל את עבודתו הקודמת משום שבמקדש אסור לעשות כן עיי"ש.

ידידכם, שמואל ראטה

[א"ה ע"י ב"ס הצבי והצדק פ"ר וילך עה"פ תנ"ל כעיי"ז]

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים: מדרש [ב"ר פ"ד], אלה תולדות נח נח א"ר אבא בר כהנא כל מי שנכפל שמו יש לו בעולם הזה ויש לו בעולם הבא, אתיבון ליה והכתיב תרח תרח א"כ יש לו חלק בעולם הזה ולעולם הבא, אמר ליה אף היא לא תברא דא"ר יודן בשם רבי אבא בר כהנא ואתה תבוא אל אבותיך בשלום (בראשית טו טו) בשרו שיש לאביו חלק בעוה"ב. [שם פ"ה], אלה תולדות נח נח אתמהא לא הוה צריך קרא למימר אלא אלה תולדות נח שם, אלא נייחא לו נייחא לעולם, נייחא לאבות נייחא לבנים, נייחא לעליונים נייחא לתחתונים, נייחא בעוה"ז נייחא לעולם הבא. זוהר [ח"א נ"ט ע"ב], למה נח נח תרי זמני, אלא כל צדיק וצדיק די בעלמא אית ליה תרין רוחין, רוחא חד בעלמא דין ורוחא חד בעלמא דאתי, והכי תשכח בכלהו צדיקי, משה משה, יעקב יעקב, אברהם אברהם, שמואל שמואל, שם שם. פירוש בעלי התוספות, נח נח ב' פעמים, נח בעוה"ז ונח בעוה"ב, נח בעוה"ז שנשבע לו ולבניו שלא יביא מבול לעולם, ונח לעוה"ב שנשבע הקב"ה לעתיד לבא בשם נח הצדיק לציון שלא יחריבנה עוד, והיינו דכתיב (ישעיה נד ט) נשבעתי מעבור מי נח וכו' כן נשבעתי מקצוף עליך ומגער בך.

וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם: מדרש [ב"ר פמ"ד יח], ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך, ידוע שאני מפזרן תדע שאני מכנסן, ידוע שאני משכנתן תדע שאני פורקן, ידוע שאני משעבדן תדע שאני גואלן. רבנו סעדיה גאון, ואמר ידוע תדע בכפל לשון, שידע הוא ויודיע לבניו את הקץ של גלות מצרים, ומן החכמה להודיע להם כדי שלא יתערעמו על השעבוד כשיפול עליהם אלא יצפו לגאולה שהובטחה להם ולא יתייאשו.

[א] פי' בעץ יוסף ונכפל שם נח לאשמעינן דיש לו חלק בשני עולמות. [ב] פירוש, כל צדיק שבעולם יש לו ב' רוחות, רוח אחת בעוה"ז ורוח אחת בעוה"ב, כל הצדיק אפילו כשעוסק בעניני עוה"ז ההכרחיים ג"כ מחשבתו דבוקה למעלה ונחשב אליו רוחו נחלקת לב' חלקים א' למעלה וא' למטה אעפ"י שבאמת אינה אלא רוח אחת.

[ג] בספר שפתי כהן עה"ת כתב, אלה תולדות נח נח. שתי פעמים כנגד שתי מדות צדיק תמים, וכנגדם הוליד שני בנים, כנגד צדיק הוליד ית שייצא ממנו כורש צדיק וכורש וכן יפת במספר קטן כורש, וכנגד תמים הוליד שם שייצא ממנו אברהם שנאמר בו התהלך לפני והיה תמים, וכן יפת גם כן עולה תמים, שהיה תם ולא שמע בעצת סנבלט שכתב שטנה לבטל בנין בית המקדש. עוד אלה תולדות נח נח. אמר נח שתי פעמים נכפל שמו לומר לך שכל מי שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, זהו צדיק בדורותיו שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו שנאמר כי אותך ראיתי צדיק לפני. עוד אלה תולדות נח נח, כשנח הגשמי עושה תולדות עושה גם כן נח השכלי ולזה נח נח.

[ד] אור החיים כתב וז"ל, כוונת הכתוב היא על זה הדרך, טעם שכפל לומר ידוע תדע לג' סיבות א' על דרך אומרים ז"ל (ילקוט בראשית רמז ע"ו) וז"ל ידוע אבותינו למצרים בשביל דבר קל שאמר במה אדע. והוא אומרו ידוע, לצד שאתה חפץ לדעת תדע כי גר וגו'. ב' להיות שאמר ה' בענין ב' דברים, אחת פורעניות ואחת הטבה כאומרו ואחרי כן וגו', לזה אמר ידיעה ב' פעמים. ג' על דרך אומרים ז"ל (ברכות יח:) בפסוק זאת הארץ אשר נשבעתי וגו' לאמר וגו' (דברים לד ד), שאמר לו ה' לך אמור להם לאברהם וגו' שבעה נשבעתי וכו' ע"כ. והוא אומרו ב' ידיעות, א' היא מה שמודיעו באותו מצב, וא' שעתיד להודיעו ע"י משה, ולזה אמר תדע לעתיד. בספר דברי דוד עה"ת (להג"ר דוד הכהן זצ"ל אלעזר ראב"ד מונקאטש) כתב, ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וכו', והנה במד"ר הורשע ידוע תדע ע"י מה שדרשו על זה, אך לפי הפשט צריך ביאור, ונ"ל דהנה הרמב"ן האריך בפרשה זו במאמר חז"ל מעשה אבות סימן לבנים וכל מה שאירע לאבות אירע לבנים לא נפל דבר ארצה, וכשם שאברהם יד לאברהם מפני הרעב ושרה נלקחה אח"כ בחזקת ושלח ד' נגעים עליו ושלח את אברהם ברכוש גדול כן אירע ג"כ לבנים, ולזה אמר לו הקב"ה לאברהם ידע תדע וז"ל ממה שאתה יודע מה שאירע לך תדע גם לעתיד כי גר יהיה זרעך.

[ה] בפירוש הארוך פ' לך לך עמ' ש"ס.

[ו] בספר כרם הצבי להגדה של פסח (להג"ר צבי הירש פארבער מלונדון) כתב, ויאמר לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך וכו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, להבין כפל הלשון ידע תדע, אפשר לומר דאברהם אבינו שאל במה אדע כי אירשנה, וכל המפרשים הרעישו בזה איך א"א שהיה ראש המאמינים יאמר כדברים האלה דגראה כמסופק ח"ו בהבטחת הבורא. ואמר הגה"ק רש"ק מבראד זצ"ל דאפשר דר"ל כי א"א הרגיש ימי הזקנה כי כבר נטו צללי ערב והוא זקן ושב, וכאשר תתקיים הבטחת הקב"ה לזרוע אחריי יהיה כבר בעולם הנשמות ולא ידע עוד מיורשת וגדולת בניו, לכן אמר במה אדע כי אירשנה כלומר אמנם ידעתי כי בודאי תקיים הבטחתך לתת את הארץ לזרעי אחריי אבל במה אדע כי אירש הפצי' שגם אני אדע זאת ואיך אדע זה כי השתוקק לדעת ולהרגיש הצלחת בניו, והשיב לו הקב"ה ידע תדע ב' ידיעות, מגלות וגם מגאולתם, הן מה שיהיו צדיק בארץ לא להם ועבדום וענו אותם וכמ"ש חז"ל (ברכות יח:) שהמתים יודעים בצדע בניהם, ואח"כ בצאתם ממצרים ברכוש גדול בבית הים ג"כ תדע וכמ"ש (תהלים ע"ח י"ב) נגד אבותם עשה פלא בארץ מצרים וגו' וכתב רש"י כי אברהם יצחק ויעקב באו על הים והקב"ה הראה להם היאך הוא גואל את בניהם והוא בילקוט (תהלים רמז תתי"ט) ר' הונא בשם ר' אחא אומר אף האבות עמדו על הים שנאמר נגד אבותם עשה פלא בארץ מצרים וגו'.

בסנדקאות, הן השיב האש מיד, א"כ הא לך בין (עצם ביוזש בין), ואכן לתקופת השנה הזמין את רבינו לסנדקאות לבנו בכורו הנולד לו מברכתו, וזכרנו שבכל פעם שבא לקסאן הביא עמו את הילד אל רבינו.

נודע ומפורסם כיצד היה רבינו האור מלא משתתף הלכה למעשה בגוף ונפש בצרתו של כל אחד ואחד, ולעיתים הדיר עצמו מאכילה ושינה עד שנושע האיש הנשבר והנזכה, ולא עוד אלא שלפעמים נהג לעכב את התפילה והודיע שלא ילך להתפלל עד שלא תהיה ישועה לפלוגי. סיפר מהר"ר ישראל יעקב קרויס שו"ב: פעם אחת בשעות הערב בא לפני רבינו מו"ה יוסף מרדכי סילבער ז"ל (אביו של ר' אנשיל זילבר, הוא היה מן המקורבים וגם התגורר בשכונת לרבינו), ובקש רחמים עבור בתו היולדת כי נתונה בסכנה גדולה, בתו זו היתה מעודה חולנית ובעלת מזם ברגליה ומשהגיעה לפירקה נשאה לב"ג מר ברוגשטיין, אולם הוזהרה ע"י הרופאים כי העיבור עלול לסכן את חייה, אבל לפקודת השנה וה' נתן לה הריון ובבוא העת הקשתה בלדתה וסכנת מות רחפה על ראשה, רבינו נתן את ברכתו והרגיע את האיש שאל ידאג כי תלד בשלום זש"ק וכל רע לא יאונה לה, ואולם שעות חלפו ומצב היולדת החמיר מרגע לרגע, ובכל העת יצא וזא אביה אל רבינו והפלי תחינתו כי נפשה יוצאת ח"ו ועוד מעט אפסה תקוה. כל אותו הלילה היה רבינו נעור ומעשן סיגרים בזה אחר זה עד שנתמלא החדר כולו עשן סמיך, ובכל פעם שבא לפניו אביה של היולדת הרגיעו בדברים והבטיח שתלד בשלום, השחר עלה וזמן תפילה הגיע והנה בא שוב האיש במרוצה ובמר נפש סיפר כי אבדה כל תקוה באשר היולדת כבר גוססת ר"ל, ואולם רבינו לא שעה לדבריו ואמר לו בשלוח שילך וישב לביתו והכל על מקומו יבוא בשלום, ואכן כשנכנס האיש לביתו אורו עיניו בשעה זו נולד הילד למז"ט וגם האם נצלה ממוות לחיים, החזיר האיש פניו ורץ אל עבר בית רבינו וכשמעו

חותנו של רבינו האור מלא בזו"ש היה הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערד צוק"ל הי"ד, לימים הביא את שני נכדיו זה לזו, בת בנו הרה"צ ר' זושא וגיטיו הצדיקים זצ"ל, בתם הסעודה טייטלבוים בנו בכורו של העצי חיים מסיגעט שהיה חתן ה' שלום אליעזר, רבינו האור מלא הגיע להשתתף בסעודת שבע ברכות לכבודם של חותנו וגיטיו הצדיקים זצ"ל, בתם הסעודה יצא רבינו בריקוד של מצוה לפני הכלה, ואילו המסובים וכל העם המצאים שם טיפסו ועלו בשולחנות כדי לחזות בכך, אף הרש"א בכבודו ובעצמו ניצב על אחד השולחנות והביט בריקודו של רבינו, אח"ז נענה ואמר אל זוגות הרבנית ע"ה, אכן כך מרקדין עפ"י קבלה.

פעם באו אל רבינו האור מלא שני חסידים מקלייןורדיין על יו"ט, הרבני הנגיד מו"ה חיים הארטמאן שהיה חשוך בנים והפציר תדיר ברבינו להפקד בוש"ק, ומו"ה מרדכי יהושע שווארץ, הלז נתברך כבר בבת אן בקש להפקד בבן זכר, בסעודת היום ישבו שני אלה זה סמוך לזה אצל שולחנו של רבינו, והנה פתאום מזג רבינו כוס יין והושיטה לעבר ר' חיים הנ"ל, אולם בעוד שר' חיים עדיין לא הבחין בזה מיהר ר' מרדכי יהושע ונטל את הכוס לעצמו, כעבור שנה נולד אצל ר' מרדכי יהושע בן זכר למז"ט ורבינו אף היה סנדק אצלו ואילו ר' חיים לא אסתייע מילתא בידיה.

איש א' מתושבי קאסאן ושמו דוב בערל ווערעש נישא ועבר לגור בעיר אונגוואר, והיה רגיל לבא בזמנים שונים לקאסאן ותמיד נכנס אל רבינו בבקשה להפקד בוש"ק, רבינו הבטיחו פ"א בבן זכר אף עדיין לא נפקד. פ"א כעשר שנים אחר נשואיו והוא יושב בשולחן רבינו בשי"ק על הספסל שמאחורי מושבו של רבינו יחד עם עוד קרואים שישבו שם. בשעת חלוקת שרייטס מהבשר החזיר רבינו את ראשו כשעצם בידו ופנה אליו, בערל האם תבטיח לכבדני

הילוכם בקודש

עובדות והנהגות מרביתנו הקדושים מקאסאן צוק"ל

מנהגי הנחת תפילין [ח"ב]

ט. אח"כ הוציא [רבינו האור מלא] את השל ראש מהכיס בעודו יושב ובשעה שהסיר הרצועות מן הבית ומשכן, הסתכל בשי"ן שבשני צידי השל ראש, ומקודם הסתכל בצד שמאל ששם השי"ן של ארבע ראשים ואחר כך בצד ימין בשי"ן של שלש ראשים, ונשק הקשר פעם אחד, ואחר כך אחז הרצועות והקשר ביד ימין והבית תלוי באויר, וביד שמאל משך את התטית מעל ראשו לצד פניו שהיו הראש והתפילין מכוסים בשעת הברכה וההנחה וההידוק.

י. לאחר"כ נטל ידיו או טבל ראשי אצבעותיו במעט מים, ואמר הפסוקים ראשך עליך ככרמל וזלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, אל ישראל הוא נותן עוז ותעצומות לעם ברוך אליקים, ומחכמתך אל עליון וכו', ובשעת אמירתם כרך את הרצועות של ראש סביב האבנט.

יא. אח"כ הסיר הכריכות מעל כף היד והאצבעות ועשה שלש כריכות על האצבע האמצעי כשהוא אומר שלשה פסוקי וארשתין וגו', לכל פסוק כריכה, ועשה כריכה ראשונה על פרק האמצעי של האצבע סמוך לפרק הראשון, כריכה שניה בפרק השלישי סמוך לפרק האמצעי, וכריכה שלישית על הכריכה השניה בפרק השלישי סמוך לכף היד, ואחר כך כריכה אחת בפרק התחתון של שלשה האצבעות אצבע אמה וקמיצה כנ"ל.

יב. הנשאר מהרצועות כרך על גב היד, אבל לא בצורת שי"ן, ותחב סוף הרצועה תחת הרצועות שבכף היד, ואמר הפסוק וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. לא כיסה התפילין של ראש בטלית בעת התפילה רק לתפילת שמונה עשרה.

יג. כשהניח תפילין דרש"י לתפלת שחרית בירך שנית על של יד ועל של ראש, אף שאירע לפעמים שלא היה רק הפסק מועט בין הסרת שתי הזוגות של תפילין דקריאת שמע להנחת תפילין דתפילה.

יד. לא אמר פרשת קדש לי וגו' כי כבר אמרו בהנחת התפילין לקריאת שמע.

טו. כשמשמש בתפילין היה ממשמש בכל אצבעות היד, וכשמשמש בתפילין של יד אחז באצבעות היד סביב להבית בכל ארבע רוחותיו, ובשל ראש העביר באצבעותיו על שני צדי התפילין על השי"ן ועל גבי התפילין ולא נשק אצבעותיו לאחר המישמוש.